

SPORUL NATURAL AL POPULAȚIEI ROMÂNIEI ȘI SEMNALELE  
CONTEXTULUI SOCIO-ECONOMIC  
ÎN PERIOADA 2002–2011

MARIA SIMION\*

ABSTRACT

THE NATURAL GROWTH OF THE ROMANIAN POPULATION  
AND THE INFLUENCE OF THE SOCIAL AND ECONOMIC CONTEXT  
BETWEEN 2002 AND 2011

After more than two decades of market reform, Romania's economy is still in a reconstruction process and, as a result, the possibilities of applying pro-birth policies are also changing. These repeated changes are precisely what can help the decrease of the sensibility of variables defining the natural movement of the population to the socio-economic context. From the development of average birthrates and the characteristics thereof, we can note that a favorable context (education level, occupation, birth and care facilities) speeds up the decision to have the desired number of family members. The economic context is what puts pressure on the birthrate and, therefore, on the size of the population.

**Keywords:** birthrate, socioeconomic context, family situation.

INTRODUCERE

Perioada 2002–2011, practic ultimul interval intercensitar, este interesantă din punct de vedere al politicilor cu puternice influențe asupra situației demografice. Acestea au vizat: posibilitatea ca mama să se ocupe personal de creșterea copilului în primii doi sau trei ani de viață (trei, în cazul unui copil cu handicap de orice fel), fiind motivată și de asigurarea unui venit și de perspectiva ca acești ani să fie luați în calculul vechimii în muncă. Diferența marcantă între evoluția natalității pe medii de rezidență, împreună cu alte caracteristici ale populației, inclusiv ale celei ocupate, pun în evidență un context socioeconomic favorabil creșterii valorii indicatorului. Consecințele sunt determinant favorabile derulării proceselor din economie și societate și sunt vizibile, în amploarea lor, pe termen lung.

---

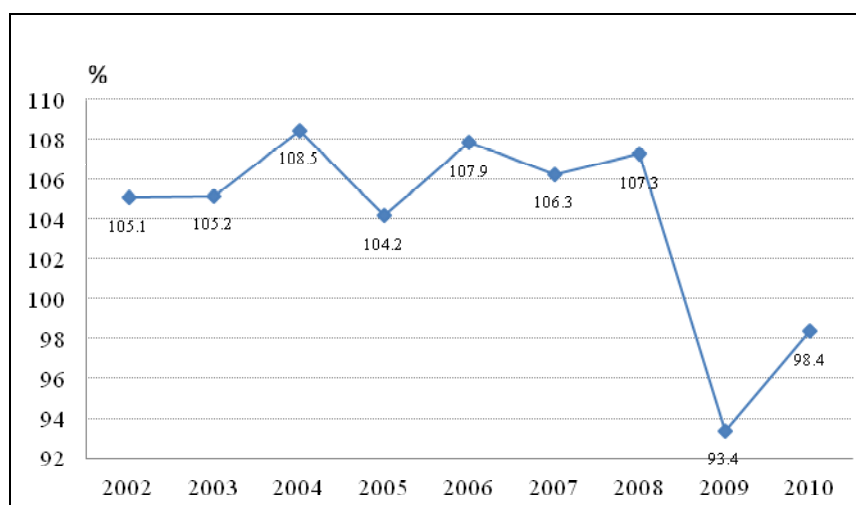
\*Correspondence address to Maria Simion: Centrul de Cercetări Demografice „Vladimir Trebici”, Calea 13 Septembrie nr. 13, etaj 2, sector 5, Academia Română, București; e-mail: [maria.simion@gmail.com](mailto:maria.simion@gmail.com).

### CONTEXTUL SOCIOECONOMIC

În intervalul analizat, economia României se afla în al doilea deceniu de evoluție ca economie de piață, prin urmare, o economie neconsolidată, aspect ilustrat de evoluția indicilor cu bază în lanț (an anterior = 100) ai produsului intern brut pe locuitor (PIB/loc.) (*Graficul nr. 1*)<sup>1</sup>.

*Graficul nr. 1*

Variația creșterii produsului intern brut



Economia României nu a avut o creștere susținută de la un an la altul, ci, mai degrabă, a progresat de la un an la altul, mai mult sau mai puțin, până în 2008, când alăturarea economiei românești plutonului mondial de economii intrate în criză a determinat o scădere accentuată a PIB/loc., în 2009 față de 2008, și continuarea scăderii în 2010 față de 2009, e drept, cu un procent mai mic decât în intervalul anterior. Criza economică a fost și este acompaniată (cum era de așteptat) de reducerea locurilor de muncă și creșterea șomajului și, desigur, de scăderea nivelului de trai al populației (*Graficul nr. 2*)<sup>2</sup>.

Scăderea natalității în România era un fenomen instalat încă din deceniul șapte al secolului trecut, căruia autoritățile au înțeles să i se adreseze cu măsuri drastice, care să ducă la creșterea sa (celebrul Decret 770 din 1966). După 1989, autoritățile, recunoscând existența aceluiași fenomen, au încercat o cointeresare a populației sau, mai bine spus, au încercat îmbunătățirea situației familiilor care își doresc copii.

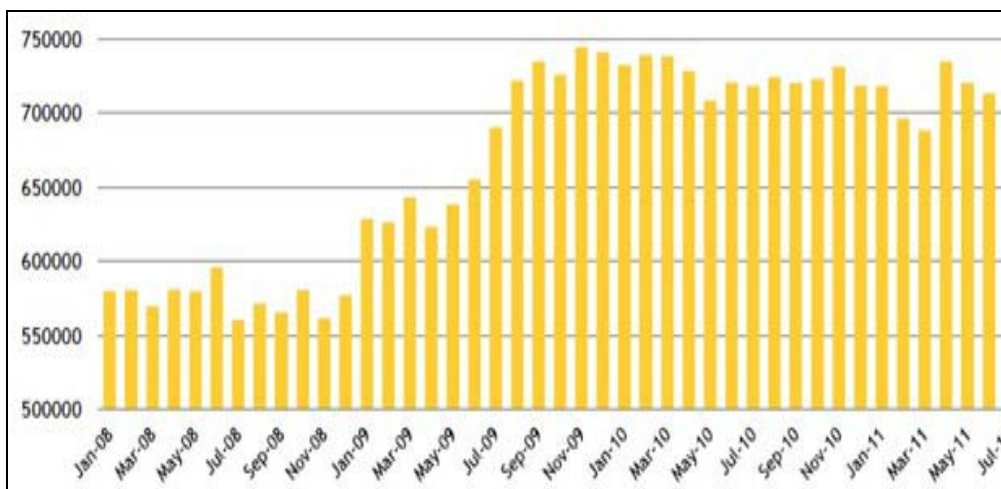
<sup>1</sup> *Anuarul statistic al României 2011*, p. 319.

<sup>2</sup> Oana Vasiliou: *Șomajul în România și în lume*, stiri-economice.ro

Cum toate facilitățile erau condiționate, la acordare, de situația ca mama să fi fost angajată în ultimele 12 luni anterioare nașterii, aceste facilități au fost apropiate mai ales de persoanele care locuiau în mediul urban. Aceasta deoarece dovada acestei preangajări se putea face cel mai ușor în cazul salariatelor, iar acestea au ponderea cea mai mare în urban (*Tabelul nr. 1*).

*Graficul nr. 2*

Evoluția numărului șomerilor între ianuarie 2008 – iulie 2011



Decretul-lege nr. 31 din 18.01.1990 a fost un act normativ, care, alături de altele adoptate imediat după decembrie 1989, s-a dorit a fi unul cu efecte reparatorii față de Decretul 770 din 01.10.1966 și care urmărea același obiectiv: creșterea natalității. Pentru prima oară în România, mamele aveau dreptul la un concediu de îngrijire a copilului în primul an de viață al acestuia și la o indemnizație lunară egală cu 65% din salariul tarifar lunar.

În 1997, Legea nr. 120 din 9 iulie mărea durata îngrijirii copilului la 2 ani, iar indemnizația creștea până la 85% din salariul de bază în cazul asigurărilor de stat și până la 80% în cazul asigurărilor din agricultură, unde baza de calcul era venitul asigurat din ultimele 6 luni.

Legea 19/2000 prevedea acordarea unui concediu plătit pentru creșterea copilului până la vârsta de 2 ani pentru cel sănătos și 3 ani pentru cel cu handicap. Indemnizația pentru creșterea copilului era generoasă: 85% din baza de calcul care era „salariile individuale brute, realizate lunar, inclusiv sporurile și adaosurile, reglementate prin lege sau prin contractul colectiv de muncă (art. 23 din legea 19/2000) din ultimele 6 luni din ultimele 12 luni de venituri impozabile și care nu poate depăși plafonul a de 3 ori salariul mediu brut lunar pe economie”.

De la 1 ianuarie 2006, conform OUG 148/2005 (legea 7/2007 pentru aprobarea OUG 148/2005), indemnizația pentru creșterea copilului nu putea fi mai mică de 800 lei, iar de la 1 ianuarie 2007, aceasta nu putea fi mai mică de 600 lei, iar alocația de stat pentru copii până la 2, respectiv 3 ani, crește la 200 lei. Toate acestea se aplicau pentru primele trei nașteri sau primele trei cazuri.

Intrarea în recesiune a determinat autoritățile să revină parțial asupra facilităților acordate până atunci. Astfel, de la 1 ianuarie 2011, conform OUG nr. 111/2010, indemnizația pentru creșterea copilului se calculează în procent de 75% din veniturile nete impozabile în 12 luni anterioare și este între 600 și 3 400 lei pentru un concediu de 1 an cu stimulent de inserție în muncă de 500 lei lunar pentru al doilea an sau de 2 ani cu indemnizație între 600 și 1 200 lei.

Începând cu anul 2012, OUG 124, adoptată la 27 decembrie 2011, condiționează plata indemnizațiilor pentru creșterea copiilor și a alocațiilor de stat de plata obligațiilor legale față de bugetul local (adică a impozitelor) pentru bunurile pe care solicitanții ajutoarelor sociale le dețin în proprietate (conform Legii 571/2003). Cetățenii eligibili pentru plata indemnizațiilor sau a alocațiilor trebuie să achite impozitele aferente anului anterior până la data de 31 ianuarie a fiecărui an, neachitarea acestora atrăgând după sine suspendarea drepturilor acestora pe o perioadă de 5 luni, începând cu luna februarie.

Tabelul nr. 1

**Structura populației salariate pe medii, în 2010**

–%–

Regiunea	Urban	Rural
Total	75,2	24,8

Sursa: Calculat după Anuarul Statistic al României 2011, INS, București, tabel 3.32

Un alt aspect al ocupării, care a favorizat apropierea mai bună a măsurilor pronataliste și deci o eficiență sporită a lor, a fost faptul că rata de ocupare a fost constant peste 82% pentru persoanele cu nivel de instruire terțiar, nivel aproape dublu față de cel existent în cazul persoanelor cu nivel de instruire primar, iar cea pentru persoanele cu nivel de instruire secundar a fost mai mică cu aproximativ 25% decât în cazul persoanelor cu cel mai înalt nivel de instruire [12].

**MIȘCAREA NATURALĂ A POPULAȚIEI**

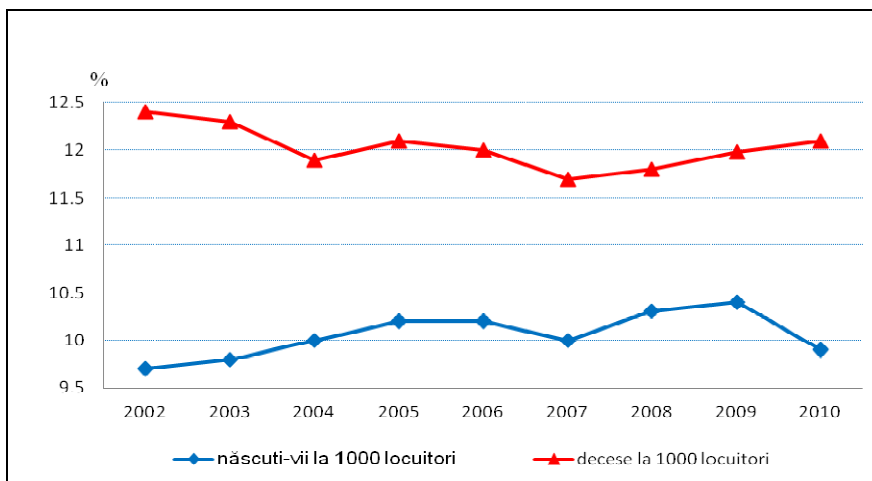
Graficul mortalității și al natalității (*Graficul nr. 3*) arată evoluția unui spor natural negativ.

Pentru a descoperi forțele demografice care au stat în spatele acestei evoluții, să standardizăm mortalitatea cu populația anului 2002 (*Graficul nr. 4*).

Din grafic se vede că, spre deosebire de mortalitatea nestandardizată, evoluția mortalității standardizate are un declin accentuat și, împreună cu o creștere a natalității, se ajunge în 2009 la un spor natural zero. În anul următor, sporul natural, cu mortalitate standardizată, este din nou negativ, din cauza scăderii accentuate a natalității.

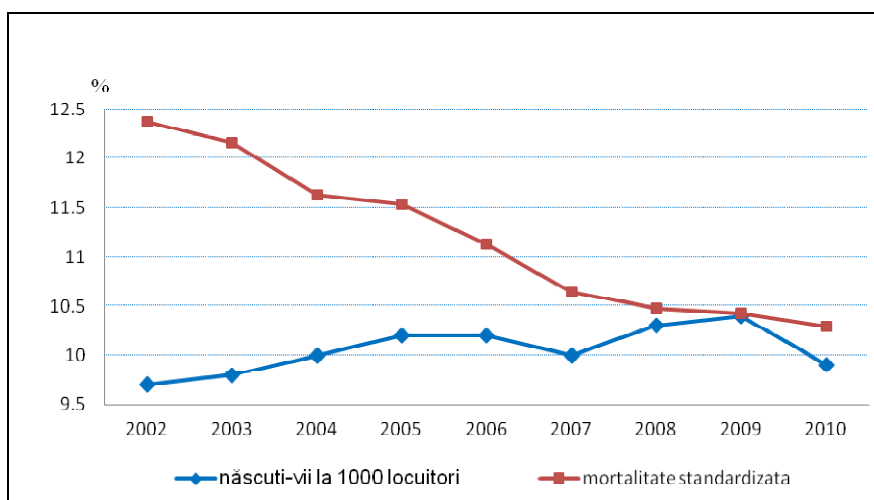
Graficul nr. 3

Evoluția sporului natural



Graficul nr. 4

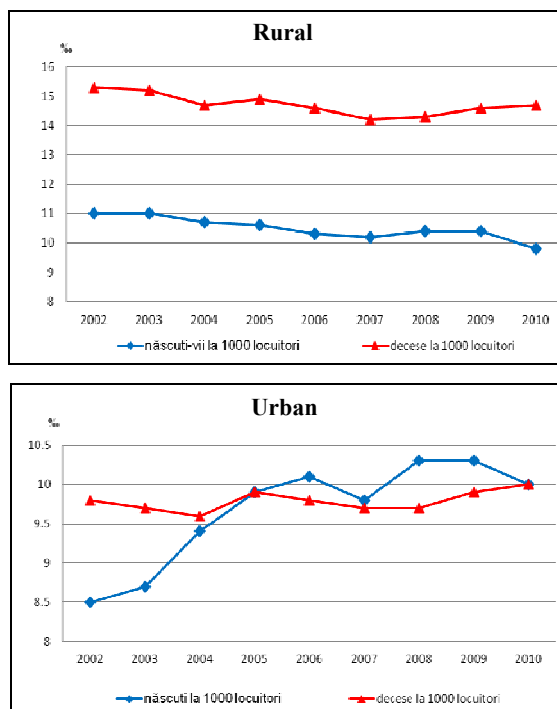
Evoluția sporului natural cu mortalitate standardizată



## 1. NATALITATEA

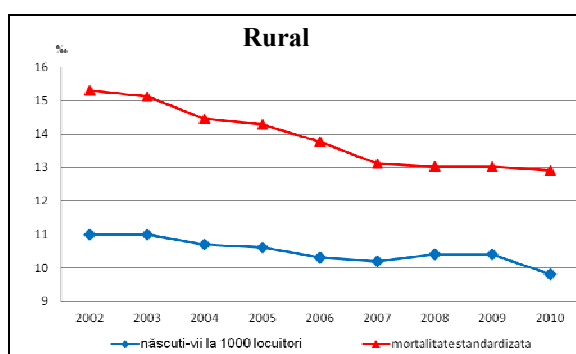
Ignorarea îndelungată a problemelor satului românesc este evidențiată sugestiv de evoluția natalității în perioada analizată în cele două medii (Graficul nr. 5).

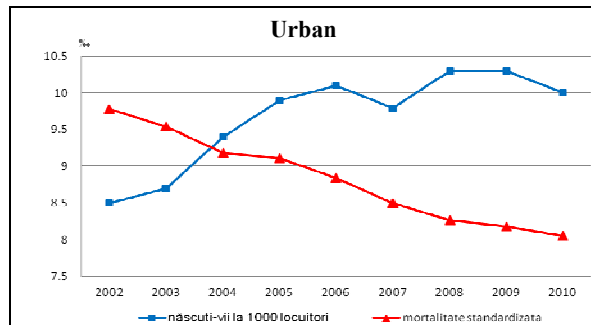
Graficul nr. 5  
Sporul natural pe medii



Este o mare diferență între evoluția mișcării naturale din urban față de cea din rural. Sporul natural negativ a devenit pozitiv, în urban, din 2005; iar cel standardizat, chiar din 2004 (Graficul nr. 6).

Graficul nr. 6  
Sporul natural pe medii cu mortalitate standardizată



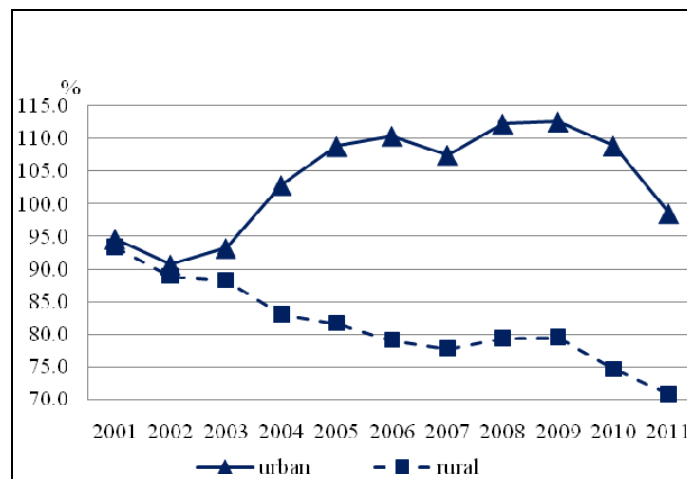


În rural însă, sporul natural, deși a scăzut ca valoare, a rămas tot negativ, chiar și după standardizarea mortalității cu structura populației anului 2002.

Frecvența tradițional mai mare a nașterilor în rural față de urban (la începutul perioadei de analiză a fost mai mare cu 2,5 promile) a coborât continuu, până a ajuns mai mică decât cea din urban la sfârșitul intervalului; în 2010: rural 9,8‰, urban 10‰; scăderea din rural în 2010 față de 2009 fiind mai mare decât cea din urban: 9,8‰ față de 10,4‰ și 10‰ față de 10,3‰. Evoluția sporului natural în urban este firească după ce dinamica născuților vii pe cele două medii se prezintă ca în graficul următor:

Graficul nr. 7

Dinamica născuților vii (anul 2000=100)



Chiar înainte de un răspuns la ajustările concediului pentru creșterea copilului, intrate în vigoare la 1 ianuarie 2011, natalitatea a scăzut, ca urmare a deteriorării situației materiale a populației din cauza intrării în criză a economiei și a creșterii șomajului. Șomajul începe să crească din ianuarie 2009, ceea ce s-a suprapus peste reducerea indemnizației lunare pentru creșterea copilului până la 2 ani sau 3 ani pentru copilul cu handicap.

Sunt unele caracteristici importante ale natalității care stau în spatele acestor evoluții.

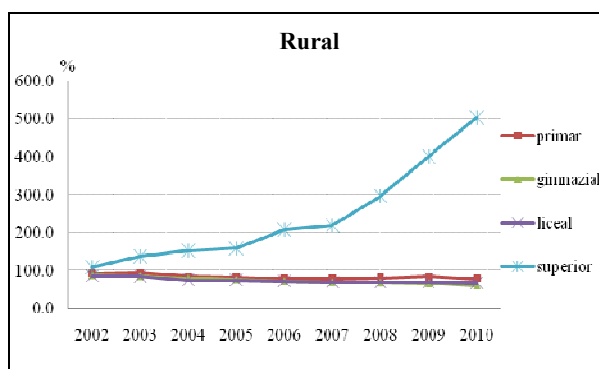
Să ne uităm la evoluția ponderilor născuților vii din primele trei ranguri pe cele două medii. Curbele evoluțiilor sunt surprinzător de aplatizate: ușoare creșteri, ușoare scăderi, dar foarte aproape de o linie orizontală. Mergem mai departe – cât ne permit datele – și ne uităm la evoluția ponderii născuților vii din primele trei ranguri după nivelul de instruire al mamei. Aici lucrurile se nuanțează. La nivelul de instruire primar s-a instalat o tendință clară de creștere în 2007 atât în urban, cât și în rural, la ponderea născuților vii de rangul trei.

La nivelul de instruire gimnazial a scăzut ponderea fiecăruia din primele trei ranguri ale născutului viu atât în urban, cât și în rural. În urban se repetă situația și pentru nivelul de instruire profesional și liceal. În rural, ponderea născuților din primele trei ranguri a crescut la nivelul de instruire al mamei profesional până în 2007, după care ponderea născuților de rangul trei a scăzut.

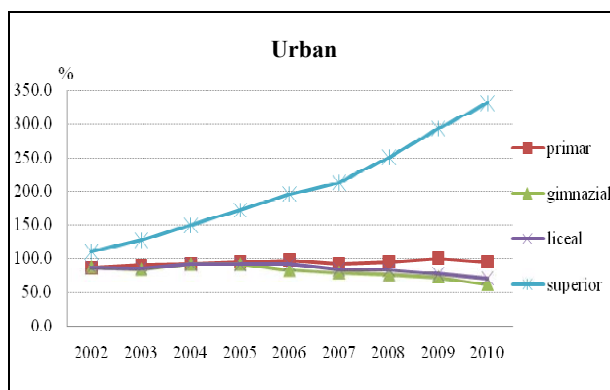
O situație clară de tendință ascendentă a ponderii născuților vii din primele trei ranguri o observăm la nivelul de instruire superior atât în urban cât și în rural, cu o creștere mai mare la primele două ranguri și mai mică la rangul trei. Pentru mediul rural, anul 2007, la nivelul de instruire superior, este un an de inflexiune, în sensul accelerării creșterii ponderii născuților vii din primele două ranguri (*Graficul nr. 8*).

*Graficul nr. 8*

Dinamica născuților vii pe nivel de instruire a mamei





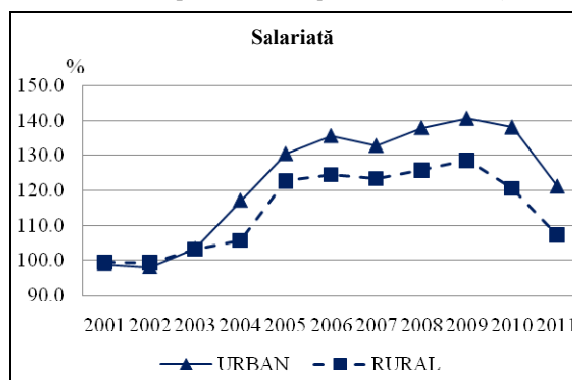


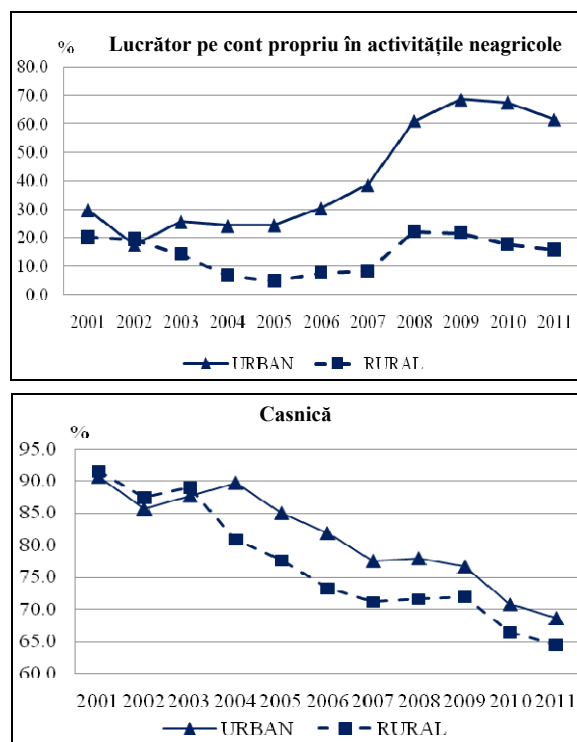
Aceste evoluții sunt explicate de observația că persoanele cu studii superioare găsesc mai ușor un loc de muncă, iar amintitele măsuri de sprijin pentru familiile cu copii mici au fost, de aceea, pentru segmentul de populație cu studii superioare, cel mai ușor de apropiat și, ca urmare, politicile au găsit imediat ecou, iar rezultatele sunt încurajatoare. Afirmația este susținută nu numai de dinamica născuților vii după nivelul de instruire al mamei, dar și de dinamica născuților vii după statutul ocupațional al mamei (anul 2000 = 100) (*Graficul nr.9*).

Dintre statusurile ocupaționale ale mamelor le-am ales pe cele care acoperă peste 90% din mamele din urban (62% salariate și 28,5% casnice și numai 0,7% lucrătoare pe cont propriu în activități neagricole) și peste 75% în rural în 2011 (21,8% salariate, 53,5% casnice și 1,3% lucrătoare pe cont propriu în activități neagricole). Cele trei grafice întăresc ideea că numai femeile care au putut să beneficieze de prevederile legale au decis creșterea numărului membrilor familiei și acestea au fost cele care au putut să dovedească faptul că au avut un loc de muncă în ultimele 12 luni anterioare nașterii copilului.

*Graficul nr. 9*

Dinamica născuților vii după statutul ocupațional al mamei (anul 2000 = 100)





Observația că, indiferent de nivelul de instruire al mamei și de rangul născutului viu, ponderea acestora a crescut mai ales la grupa de vârstă a mamei de 30–34 de ani ne spune mult cu privire la standardul economic al cuplurilor care doresc un nou membru în casă. La această grupă de vârstă, tinerii au trecut de dificultățile începutului la locul de muncă, au rezolvat într-un fel și situația locuirii și au o perspectivă și asupra îngrijirii copiilor după perioada concediului maternal. Aceștia sunt deci factorii care favorizează creșterea natalității.

A doua forță majoră de influență asupra sporului natural este mortalitatea.

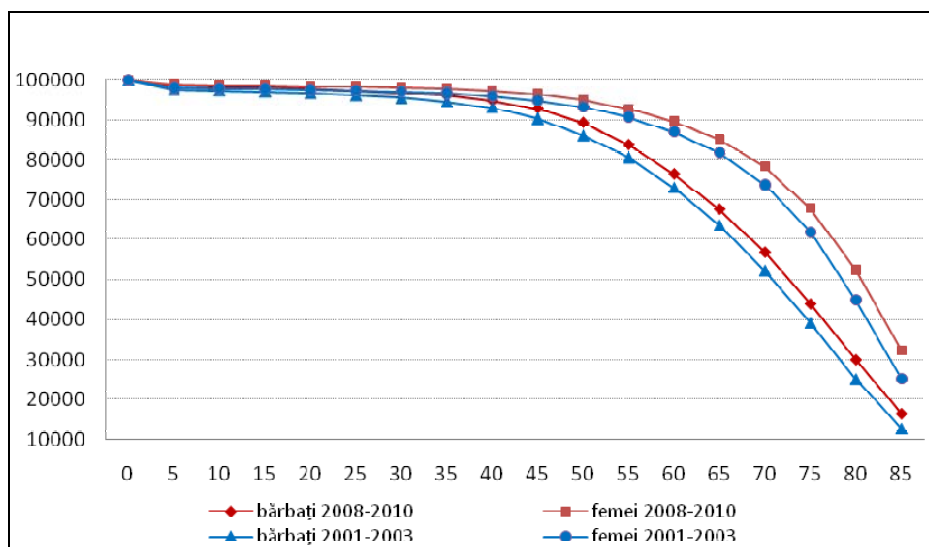
## 2. MORTALITATEA

După cum ușor se poate vedea din grafic, mortalitatea a scăzut, însă nu îndeajuns pentru ca, în conjuncție cu natalitatea, să se obțină un spor natural pozitiv. După standardizarea mortalității se observă că scăderea acesteia a contribuit mai mult decât natalitatea la scăderea sporului natural negativ. De aici rezultă că mortalitatea specifică pe vârste este aceea care a determinat hotărâtor evoluția generală a mortalității. Zece ani pentru evoluția demografică este un

interval de timp scurt. Și totuși se poate observa o îmbunătățire a legii mortalității pentru ambele sexe (*Graficul nr. 10*).

*Graficul nr. 10*

Supraviețuitori la intervale cincinale de vârstă



Pentru ambele sexe numărul supraviețuitorilor la diferite vârste este mai mare în 2008–2010 față de 2001–2003. Câștigul cel mai important este că, în cazul bărbaților – a căror pondere a supraviețuitorilor la intervale de vârste cincinale este mai mică decât în cazul femeilor – a crescut ponderea supraviețuitorilor și la vârste tinere, vârste de viață activă, ceea ce îmbunătățește raportul bărbați/femei în populația activă și nu numai.

Mortalitatea, în special mortalitatea infantilă (care a scăzut între 2002 și 2010 cu 7,5 decese la 1 000 născuți vii)<sup>3</sup>, este un indicator al dezvoltării, în măsura în care dezvoltarea economică a influențat și stilul, și standardul de viață al populației.

După o prăbușire de aproape un deceniu, dezvoltarea economică în România a avut un *trend* ascendent, deși cu ritm fluctuant, pe tot intervalul 1998–2008, ceea ce desigur că a influențat și nivelul de trai al populației și, ca urmare, a îmbunătățit valorile mortalității.

<sup>3</sup> Mortalitatea, inclusiv mortalitatea infantilă, scade și dacă se iau, cu sprijin extern, măsuri de prevenire a îmbolnăvirilor, în lipsa unei dezvoltări interne a țării care să inducă scăderea mortalității.

## CONCLUZII

Cursul sinuos al stimulentele materiale pentru creșterea natalității se recunoaște ușor din graficul acesteia. Reducerile, chiar dacă inițial nu au fost foarte mari în comparație cu ce a urmat câțiva ani mai târziu, au fost urmate de un răspuns imediat al comportamentului demografic. Răspunsul natalității la mărirea concediului maternal și la acordarea indemnizației pentru creșterea copilului a fost foarte rapid și viguros: natalitatea a crescut, în urban, de la 8,5‰ în 2002 până la aproape 10,5‰ către sfârșitul intervalului. Spre deosebire de urban, în rural, natalitatea a scăzut de la 11‰ la sub 10‰ în 2010. Explicația stă în faptul că amintitele îmbunătățiri ale situației materiale ale familiilor pentru creșterea copiilor în primii ani de viață sunt condiționate, la acordare, de preexistența unei angajări, adică mamele, înainte de naștere, trebuie să fi făcut parte din forța de muncă ocupată.

Această puternică corelație între frecvența nașterilor vii și posibilitățile materiale ale familiei evidențiază cu putere stringența unor politici focalizate pe nevoile cuplului, în special ale celui din rural, pentru că o evoluție a natalității apropiată de evoluția acesteia în urban ar fi însemnat un spor pozitiv al populației, deși poate o creștere zero a acesteia în condițiile unei emigrări economice încă intense.

Cel mai mare beneficiu al unui spor natural pozitiv ar fi fost îmbunătățirea structurii pe vârste a populației; un folos al cărui prim rezultat îl extragem ușor din graficul evoluției sporului natural cu mortalitate standardizată. Viitorul ar fi arătat mult mai bine în ceea ce privește: **a.** structura pe vârste a forței de muncă, **b.** a dependenței economice și, ca urmare **c.** a fondurilor necesare asistenței sociale.

Aspectele vieții cuplurilor cu copii s-au adeverit a fi zone ce necesitau urgenta adresare a politicilor sociale în România. După o primă perioadă de implementare, în acord cu întregul context socio-economic din România, acestea ar trebui redefinite. Noile variante ar trebui să poată fi apropiate de populația vizată, indiferent de mediul de rezidență, încurajând în același timp o atitudine pronatalistă, dar și proactivă – în teritoriul național – a populației. Acestea nu se pot obține printr-o singură lege. Toate legile cu adresabilitate economică și nu numai contribuie la modelarea comportamentului populației. Ceea ce s-a obținut printr-o măsură cu vădită adresabilitate socială poate fi compromis printr-o măsură ce ar viza, în principal, probleme din cu totul alte sectoare, cum ar fi transportul, de exemplu.

## BIBLIOGRAFIE

1. GHETĂU V., „Declinul demografic și viitorul populației României”, 21 ian. 2010, HotNews.ro.
2. GHETĂU V., „Behind the surprising stability of Romanian fertility”, în *Entre Nous. The European Magazine for Sexual and Reproductive Health*, no. 63/2006, publicat de Reproductive Health and Research Programme WHO Regional Office for Europe Scherfigsvej 8DK-2100 Copenhagen, Denmark, [www.euro.who.int/entrenous](http://www.euro.who.int/entrenous).

3. Decretul-lege nr. 31 din 18.01.1990, privind concediul plătit pentru îngrijirea copiilor în vârstă de până la un an publicat în *Monitorul Oficial nr. 12 din 19 ianuarie 1990*.
4. Legea nr. 120 din 9 iulie 1997, privind concediul plătit pentru îngrijirea copiilor în vârstă de până la 2 ani publicat în *Monitorul Oficial nr. 149 din 11 iulie 1997*.
5. Legea nr. 19/2000, publicată în *Monitorul Oficial nr. 140 din 1 aprilie 2000*.
6. Ordonanța de urgență nr. 49 din 29 martie 2001, publicată în *Monitorul Oficial nr. 161 din 30 martie 2001* aprobată cu modificări prin Legea nr. 338/2002, publicată în *M. Of. nr. 580 din 6 aug. 2002*.
7. Ordonanța de urgență nr. 148 din 3 noiembrie 2005, privind susținerea familiei în vederea creșterii copilului, publicată în *M. Of. nr. 1008/14 noi. 2005* (lege nr. 7 din 9 ianuarie 2007, pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 148/2005, privind susținerea familiei în vederea creșterii copilului publicată în *M. Of. nr. 33/17 ian. 2007*).
8. OUG nr. 111/2010, privind concediul și indemnizația lunară pentru creșterea copiilor în *Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 830 din 10 decembrie 2010* (HG 52/2011, pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor OUG nr. 111/2010, privind concediul și indemnizația lunară pentru creșterea copiilor, publicat în *Monitorul Oficial, Partea I, nr. 78 din 31 ianuarie 2011*).
9. OUG 124 2011, publicat în *Monitorul Oficial 938 din 30 decembrie 2011*.
10. *Anuarul Statistic al României 2011*, INS, București.
11. *Caiete INS privind natalitatea, mortalitatea, speranța de viață și populația în anii 2002–2010*, INS, București.
12. Eurostat: Employment rate, by level of education attained, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsdec430>.